

MEMORANDUM

o zahtevah in pričakovanjih starejših

Upokojenke in upokojenici osrednje slovenske regije se pridružujemo svojim vrstnikom v državah članicah Evropske unije, ko ti naslavljajo svoje zahteve in pričakovanja na ministre, udeležence 4. ministrske konference Ekonomske komisije ZN za Evropo 21. – 22. septembra 2017 v Lizboni pod naslovom »Trajnostna družba za vse starosti: udejanjanje možnosti daljšega življenja«.

Naloga ministrske konference je pregledati dosedanje rezultate udejanjanja Madridskega mednarodnega akcijskega načrta o staranju (2002) in začrtati prihodnji razvoj. Madridski akcijski načrt ni pravni inštrument, je pa politično orodje, ki opozarja na celotno razsežnost tistih državljanskih, političnih, socialnih, ekonomskih in kulturnih pravic, ki jih starejši niso deležni, pa bi jih morali uživati. Od udeležencev konference zato pričakujemo, da bodo iskali in tudi našli takšne rešitve, ki bodo starejšim zagotavljale:

- Dohodke, ki jim bodo omogočali živeti v dostojanstvu in ki bodo prepreka revščini v starosti;
- Ukrepe, ki bodo v pomoč najbolj ranljivim ljudem ne glede na starost;
- Dostop do zaposlitve, primerne njihovi starosti, ter vseživljensko učenje in urjenje v ta namen;
- Socialne mreže, ki bodo zagotavljale njihovo vključenost v družbeno tkivo in okolje, spodbujale njihovo družbeno aktivnost ter preprečevale osamljenost in samoosamitev;
- Dostopno, dosegljivo in kakovostno zdravstveno varstvo in dolgotrajno oskrbo;
- Dostop do dobrin in storitev brez starostne diskriminacije;
- Polno uživanje človekovih pravic;
- Na pravne predpise oprte in iztožljive pravice;
- Sprotno spremljanje zahtev in pričakovanj, vsebovanih v madridskem akcijskem načrtu;
- Sistemsko sodelovanje pri snovanju in uveljavljanju politik, ki zadevajo eksistenčna vprašanja starejših;
- Visoko stopnjo zavesti o pomeni medgeneracijske solidarnosti in soodvisnosti generacij.

Upokojenici smo že večkrat od politike zahtevali sprejem zakonskih rešitev oziroma njihovo spoštovanje, žal pa ugotavljamo, da odziv ni vedno primeren. Zato od slovenskih politikov novega mandatnega obdobja, ki je pred nami, zahtevamo naslednje:

Pokojninska politika

Ugotavljamo, da smo po ustavi pravna država, ki pa se v praksi prepogosto ne spoštuje. ZPIZ-1 in ZPIZ-2 sta jasno določila sistem usklajevanja pokojnin, ki zagotavlja ohranjanje vrednosti pokojnin. V obdobju od 2008 do 2017 bi morale biti pokojnine usklajene v skladu s sistemskim zakonom skupaj za 12,8 odstotkov, bile pa so le za 4,1 odstotka. Zato odločno zahtevamo, da se v prihodnje dosledno spoštuje sistemska zakonodaja, ne pa da se namesto usklajevanja pokojnin uporabljajo ZUJF oziroma zakoni o izvrševanju proračunov.

Zavedamo se, da je naša družba dolgoživa družba in da nas bodoči demografski trendi postavljajo pred pomembne izzive. Zato ne nasprotujemo modernizaciji pokojninskega zakona, kar predvideva t.i. bela knjiga, ki je v javni razpravi. Vendar pa vztrajamo pri tem, da obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ostane temeljni steber, ker smo prepričani, da bo le ta dolgoročno zagotavljal stabilno materialno varnost večini zavarovancev. Ne nasprotujemo prostovoljnemu pokojninskemu zavarovanju, vendar pa ne pristajamo na to, da bi ta zavarovanja postopno prevzemala vlogo obveznega pokojninskega zavarovanja in tako siromašila prvi steber. Znano dejstvo je, da že sedaj slaba polovica vseh zavarovancev ni prostovoljno pokojninsko zavarovana, ker s svojimi dohodki ni zmožna plačevati premij. Medgeneracijska solidarnost velja le za prvi steber in to moramo imeti vedno pred očmi.

Nadalje opozarjamo, da plačnih nesorazmerij in slabosti ni možno reševati preko pokojninskega sistema, pokojnina je pravica na podlagi dela in plačanih prispevkov, česar se jer treba zavedati pri oblikovanju pokojninske politike. Žal smo v preteklosti nekatere probleme reševali sistemsko neustrezno tudi preko draginjskih dodatkov in drugih institutov, ki jih pozna ZPIZ-2 (letni dodatek).

Zavarovanje za dolgotrajno oskrbo

Že več kot 10 let ponavljamo in zahtevamo, da se končno sprejme Zakon o zavarovanju za dolgotrajno oskrbo. Vsaka nova vlada je v koalicijski sporazum to zavezo vnesla, žal pa je ni še nobena uresničila, tudi sedanja ne. Zato od nove oblasti terjamo, da si take zaveze ne zapiše v koalicijski sporazum, če tega ne misli uresničiti. Mi menimo, da je prava sramota za državo, da se ne sooča s tem pomembnim projektom, ko pa število starejših in drugih skupin, ki potrebujejo dolgotrajno oskrbo (n. pr. invalidi), iz leta v leto narašča. Če nismo sposobni projekta uresničiti za ozemlje celotne države, bi sprejeli pilotski projekt vsaj za območje enega mesta in ene podeželske občine.

Socialno varstvena politika

Že dolgo prebivalci opozarjajo, da naša socialno varstvena politika ni povsem primerna in da Zakon o socialno varstvenih prejemkih omogoča pridobivanje teh prejemkov tudi takim, ki jih resnično ne potrebujejo oziroma niso upravičeni do njih. Preko teh prejemkov marsikoga ne spodbujamo k zavzetosti za lastno delo oziroma iskanja možnosti za preživljanje sebe in svoje družine. Zato zahtevamo, da se prisluhne kritikam tudi tistih, ki ustvarjajo dohodek, ne pa le, da se sledi zahtevam tistih, ki so koristniki teh prejemkov.

Zdravstvena reforma

Skoraj neverjetno je, da v tej državi v 25 letih nismo sposobni izvesti temeljite zdravstvene reforme. Ker je nismo izvedli, smo povzročili, da se nam pred očmi dobro zasnovan sistem javnega zdravstva iz leta v leto ruši. Zdravstvena reforma ne pomeni le-to, da bomo spremenili in dopolnili posamezne zakone s tega področja in to v različnih fazah, temveč bi morali najprej sprejeti temeljni zakon, to je zakon o zdravstvenem varstvu in zavarovanju. Sedanja oblast pa se je reforme lotila pri repu, ne pa pri glavi. Povsem razumljivo je, da bistveno spremenjene družbene razmere oziroma bistveno spremenjen sistem, ki ga imamo v novi državi, nujno terja korenite spremembe tudi na področju zdravstva. Nesprejemljivo pa je, da se skuša rušiti tisto, kar je bilo dobro in kar so drugi pametni narodi povzeli po nas. Odločno se zavzemamo za to, da javno zdravstvo ostane kot temeljni steber zdravstvene

dejavnosti. Pri tem je treba koncesionarje, ki bodo zato dobili ustrezno dovoljenje, obravnavati kot del javne službe.

Ker je Slovenija majhna država, ki razpolaga z vrhunskimi strokovnjaki in je del EU, se je treba zavedati, da lahko naši vrhunski strokovnjaki izvajajo zdravstvene storitve tudi za tujce (ne le domače), in to v sferi zasebne zdravstvene dejavnosti, ki bi jo izvajale bolnišnice. Pri tem pa je treba vzpostaviti sistem, ki bo strogo ločil javno od zasebne dejavnosti ter tudi prihodke iz obeh dejavnosti vlagal v krepitev materialne osnove javnih zavodov in za ustrezno nagrajevanje zdravstvenega osebja po kakovosti in obsegu dela.

Eno ključnih vprašanj reforme je zagotavljanje virov. Podpiramo idejo, da se ukine "prostovoljno dopolnilno zdravstveno zavarovanje", ki v bistvu ni bilo prostovoljno, saj je prisililo večino zavarovancev, da so se vanj vključili, sicer ne bi mogli koristiti niti pravic iz obveznega zdravstvenega zavarovanja zaradi svoje šibke ekonomske moči. Pri tem pa se je treba zavedati, da ni dopustno krčiti obsega sredstev za zdravstveno zavarovanje in varstvo, ko pa v dolgoživi družbi in razvoju medicine je že zdaj teh sredstev premalo.

Odločno nasprotujemo temu, da se tako pomembna reforma daje v javno razpravo preko že oblikovanega zakonskega besedila (preko 300 členov). Kritično ocenjujemo dejstvo, da se ne spoštuje že pred leti sprejeta Resolucija o normativni dejavnosti, ki določno opredeljuje, kako je treba oblikovati pomembne sistemske zakone, preden so posredovani v javno razpravo. Politika ne more pričakovati od ljudstva spoštovanja pravne države, če je sama ne spoštuje.

Trg dela

Pri oblikovanju zakonskih rešitev na tem področju zahtevamo, da se upoštevajo bistveno spremenjene razmere, ki jih povzroča nova tehnološka revolucija. Časi, ko smo poznali delovno razmerje od vstopa v delo pa do upokojitve, zelo dolgo obdobje pri istem delodajalcu, so za nami. Nove razmere zahtevajo fleksibilnost, tej pa mora slediti socialna varnost. Nesprejemljivo je, da se prisluhne le eni strani, to je sindikatom, ki želijo ščititi le interese delavcev, ne pa tisti strani, ki svoja stališča argumentira na temelju njihovih interesov in potreb. Prav tako pa je nesprejemljivo, da se ne potrudimo kot politiki in da ne uskladimo interesov v dobrobit celotne družbe, ne le posameznikov ali posameznih skupin. Zagotavljati je treba delovna mesta za mlade in zanje takšne dohodke, ki ne bodo generirali generacije prekarnih delavcev in s tem nove generacije revnih upokoјencev. Gospodarska politika bi morala težiti k ustvarjanju delovnih mest z visoko dodano vrednostjo, pri tem pa ne pozabljati, da je pogoj za uspešen gospodarski razvoj nujen zadovoljen in zdrav delavec.

Upokoјenci menimo, da bo dolgoživa družba še kako potrebovala tudi delovne izkušnje in modrost tistih starejših, ki so voljni delati. Prav gotovo tega primanjkljaja delovne sile v prihodnje ne bomo mogli reševati preko migrantske politike, saj nas bo ta stala več kot pa ustrezna politika delovne aktivnosti že upokoјene generacije, vključno s skrbjo za ustvarjanje ustrezno prilagojenih delovnih mest.

Nujen je nadzor nad plačevanjem prispevkov; opravljala naj bi ga že zdavnaj napovedana finančna policija, ki naj bi nadomestila SDK, vendar pa vladajočim elitam doslej ni bilo do tega, da bi jo postavili na noge.

ZAHTEVAMO

Pokojninska politika:

- da se pokojnine dosledno usklajujejo v skladu s sistemskim zakonom (ZPIZ-2);
- da nova reforma ne ruši temeljnega stebra, ki temelji na medgeneracijski solidarnosti, prek pretirane krepitve prostovoljnega naložbenega pokojninskega zavarovanja, ki mu sicer ne nasprotujemo.

Dolgotrajna oskrba:

- da Slovenija končno sledi uveljavljenim rešitvam v razvitih državah EU in končno sprejme že več kot desetletje obljubljeno zakonodajo.

Socialnovarstvena politika:

- da ukrepi socialnovarstvene politike sledijo pravični in uravnoteženi solidarnosti tako, da upoštevajo realne potrebe pomoči in podpore potrebne osebe, hkrati pa jo spodbujajo k odgovornemu odnosu do lastne eksistence.

Zdravstvena reforma:

- da javno zdravstvo ostane temeljni steber zdravstvene dejavnosti;
- da pa je treba zdravstvenim zavodom omogočiti tudi izvajanje zasebne dejavnosti za svoj račun;
- da je treba plačni sistem v javnem zdravstvu urediti tako, da bo omogočal nagrajevanje po obsegu in kakovosti dela;
- da so vsi državljani zavarovani, financiranje pa mora temeljiti na solidarnosti;
- da se je treba reforme zdravstva lotiti pri glavi, to je s sprejetjem ključnega zakona o zdravstvenem varstvu in zavarovanju.

Trg dela

- da se zaradi hitrih družbenih in tehnoloških sprememb, zaradi katerih je trg dela vedno bolj fleksibilen, zagotovi takšna socialna varnost, ki bo preprečevala revščino aktivne populacije in kot posledico tudi revne upokoјence.

Še zlasti pa zahtevamo, da spoštovanje pravne države ni le odgovornost in dolžnost nas državljanov, marveč predvsem tudi političnih in ekonomskih elit.